

Lupp 2020 Tjörn

FoU-rapport april 2021

Åsa Nilsson & Kristina Elofsson

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

Göteborgsregionen 2020
FoU i Väst
Box 5073, 402 22 Göteborg
gr@goteborgsregionen.se
www.goteborgsregionen.se
Åsa Nilsson & Kristina Elofsson

Innehåll

Lupp-undersökningen i Tjörns kommun	4
Om målgrupp, genomförande och resultatens tolkningsram	6
Målgrupper	6
...med fokus på åk8 till följd av stort bortfall i gymnasiet.....	6
Genomförande och svarsfrekvens i åk8.....	7
Om resultatredovisningen	7
Sammanfattade resultat	9
Lupp 2020 i Tjörn visar till exempel att... ..	9
Fritid	10
Skolan	10
Politik och samhälle	11
Trygghet.....	12
Hälsa och livstillfredsställelse.....	13
Arbete.....	15
Framtid	15
Konsekvenser av Corona-pandemin	15
Slutord	16
Bilaga.....	17
Resultatdiagram	19

Lupp-undersökningen i Tjörns kommun

Tjörns kommun har sedan 2010 satsat på barn och unga genom att årligen avsätta ekonomiska medel till ett förvaltningsövergripande arbete. Målet är att skapa ett helhetsperspektiv och en gemensam riktning för satsningar och aktiviteter som rör barn och unga 0–24 år. Målen finns beskrivna i kommunens Barn- och ungdomsplan, som gäller till och med 2023, och i en Handlingsplan för barn- och ungdomskultur.

Genom Lupp-undersökningen får ungdomar möjlighet att tycka till inom många områden och deras svar bidrar till ett viktigt kunskapsunderlag för kommunens beslutsfattare och andra som vill veta hur ungdomarna i kommunen upplever sin situation, vilka förändringar de vill se och vilka behov de själva uttrycker. Tjörns genomförande av Lupp bidrar på så vis till att minska avståndet mellan kommunens politiker och ungdomar.

Alla nämnder och bolagsstyrelser kommer att få ta del av resultatet från Lupp 2020 och använda det som ett underlag i sitt arbete. Utifrån Lupp-resultaten är det också möjligt för ungdomar att via kommunens Ungdomsdialog arbeta vidare med resultatet – en modell för ökad delaktighet genom stormöten, projektgrupper, e-förslag och via appen *Ung på Tjörn*.

Tjörn har genomfört Lupp tre gånger tidigare: 2011, 2013 och 2017. Resultaten har använts inom kommunen som ett verktyg och planeringsunderlag för såväl grund- och gymnasieskolan som för kommunens service-, teknik-, kultur-, fritid- och folkhälsoarbete.

Lupp-enkäten är ett nationellt verktyg som tillhandahålls av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF).¹ Själva enkätinsamlingen svarar kommunen för. I genomförandet av Lupp 2020 samverkar Tjörns kommun med åtta andra kommuner i Göteborgsregionen², med stöd från GR, FoU i Väst som ansvarar för föreliggande resultatrapport

Lupp-enkäten innehåller många frågor. Fokus i denna redovisning ligger på de enkätfrågor som, inom olika områden, kan fungera som indikatorer på social hållbarhet.³

Resultaten presenteras tematiskt utifrån Lupp-enkätens olika avsnitt: fritid; skola; politik och samhälle; trygghet; hälsa; arbete och framtid. I avsnittet politik och samhälle ingår två frågor om barnkonventionen, som för första gången ingick i grundformuläret för Lupp 2020. Utöver dessa sju övergripande teman redovisas i ett åttonde avsnitt resultaten från en särskild enkätfråga om upplevda förändringar i livssituationen på grund av Corona-pandemin.

¹ Lupp står för *Lokal uppföljning av ungdomspolitik*. Läs mer här: <https://www.mucof.se/lupp>

² Ale, Härryda, Lilla Edet, Kungsbacka, Kungälv, Mölndal, Partille och Stenungsund.

³ Samma fokus har gällt de tidigare Lupp-rapporter som GR, FoU i Väst har tagit fram på uppdrag av samverkande kommuner i Göteborgsregionen.

I Tjörns resultatrapport kommer resultaten att avgränsas till målgruppen ungdomar i årkurs 8 till följd av svårigheter att erhålla svar från gymnasieungdomar och osäkra resultat i denna målgrupp (se vidare sidorna 6–7).

Rapportupplägget speglar övriga lokala Lupp-rapporter från GR, FoU i Väst. Resultaten presenteras i sammanfattad form, för att underlätta jämförelser mellan svarsgrupper och mellan kommuner.

De lokala rapporterna kommer att följas av en fördjupande och mer detaljerad analysrapport baserad på det sammantagna enkätunderlaget från de nio kommuner i Göteborgsregionen som genomfört Lupp 2020, som en del av kommunernas uppdrag till GR, FoU i Väst.

Om målgrupp, genomförande och resultatens tolkningsram

Målgrupper

Genomförandet av Lupp 2020 i Tjörns kommun omfattade ursprungligen två målgrupper av ungdomar:

1. Elever i årskurs 8, inklusive fåtalet förekommande ungdomar som bor i någon annan kommun och går i skola i Tjörn.
2. Kommunens invånare på gymnasiet år 2 (inklusive introduktionsprogram), oavsett i vilken kommun som gymnasieskolan ligger. Ungdomar som inte går i gymnasiet omfattades inte⁴.

...med fokus på åk8 till följd av stort bortfall i gymnasiet

Den här rapporten kommer enbart redovisa resultat för målgruppen åk8-elever. Orsaken är ett begränsat svarsunderlag med en låg svarsfrekvens i gymnasiegruppen, som gör resultaten alltför osäkra. Av de drygt 150-talet "gy2-ungdomar" boende i Tjörns kommun erhöles svar från 49 ungdomar. Även när de ungdomar som inte har omfattats av genomförandet räknats bort, är svarsfrekvensen cirka 34 procent.⁵

För kommuner utan eget gymnasium är det en utmaning att genomföra Lupp i gymnasiet. Den samverkan kring Lupp som finns inom Göteborgsregionen stärker förutsättningarna, exempelvis för Tjörn som har drygt 100-talet gymnasieungdomar på Nösängsgymnasiet i Stenungsund (år 2). Nösängsgymnasiet hade dock svårigheter att genomföra Lupp hösten 2020 på grund av både distansundervisning under Corona-pandemin och hög personalomsättning, och svarsfrekvensen blev låg även i denna grupp (37 procent).

En annan försvärande faktor var att Göteborg inte genomförde Lupp 2020⁶. Även om flertalet gymnasieskolor i Göteborg har hjälpt till att förmedla ett mejl med enkätlänk till berörda Tjörnungdomar (stort tack till dessa skolor!) är detta ytterligare en förklaring till den låga svarsfrekvensen i gymnasiegruppen. Brev är inte alls lika effektivt som ett organiserat klassrumsgenomförande. Medan nära 30-talet gy2-ungdomar från Tjörn går på ett Göteborgsgymnasium, av vilka 27 bör ha fått ett mejl förmedlat från kommunen, har (troligen) bara två elever besvarat enkäten.

Kunskapen om bortfallet och dess orsaker i gymnasiegruppen är i övrigt begränsad. Men totalt sett är ungdomar på högskoleförberedande gymnasieprogram över-representerade i svarsunderlaget jämfört med urvalet som helhet. Könsfördelningen är däremot jämförbar.

Även om svaren från de 49 gymnasieungdomarna som besvarat Lupp 2020 mot denna bakgrund inte redovisas i den här rapporten kommer svaren att ingå i det större svarsunderlag som GR, FoU i Väst kommer att analysera och redovisa på regional nivå, i en rapport som kommer att publiceras hösten 2021. Här kommer

⁴ Berör 14 ungdomar.

⁵ Totalt 11 ungdomar har definierats bort i nettourvalet eftersom de inte har kunnat kontaktas genom aktuella skolor.

⁶ Inte heller, kommunövergripande, något tidigare år.

fokus vara på mönster i svaren och skillnader mellan grupper men inte på procent-nivåer för Tjörns gymnasieungdomar som helhet. Tjörns kommun kommer också att ta vara på de fritextsvar som ungdomarna gett på öppna frågor i enkäten, svar som kan användas som utgångspunkt för dialog med kommunens unga.

Genomförande och svarsfrekvens i åk8

Åk8-eleverna besvarade Lupp 2020 under perioden 21 oktober–17 november 2020, det stora flertalet (94 procent) de två dagarna 21 och 23 oktober. Ungdomarna har i besvarat enkäten i klassrumsmiljö, via en digital länk.

Målgruppens urval omfattar 189 elever i, fördelat på två skolor: Bleketskolan och Häggvallskolan.

Totalt erhöles svar från 165 elever, motsvarande en svarsfrekvens på 87 procent.

Svarsfrekvensen var lite högre på Häggvallskolan än på Bleketskolan, 91 respektive 82 procent, vilket innebär att Häggvallskolans elever är svagt överrepresenterade i svarsunderlaget.

Tjejer har svarat i något större utsträckning än killar vilket även gör tjejerna svagt överrepresenterade i svarsunderlaget. Men precis som vad gäller skolorna skiljer sig fördelningen i svarsunderlaget bara begränsat från hela elevunderlaget.

Enkäten innehöll en fråga om boendeområde. När svaren på den frågan jämförs med den urvalsinformation som finns att tillgå framgår att invånare i Myggenäs/Askerön är något underrepresenterade i svarsunderlaget. Detta är först och främst på bekostnad av ungdomar som bor i Hjalteby/Höviksnäs/Hakenäs. Det kan dock noteras att flera ungdomar har besvarat områdesfrågan med "annat område", och här kan det bland annat dölja sig ungdomar som bor på Mjörn, som i urvalsuppgifterna ingår i gruppen "Myggenäs/Askerön".

Sammanfattningsvis har undersökningen en hög svarsfrekvens och ett svarsunderlag som är tämligen representativt för målgruppen i de avseenden som är möjliga att kontrollera.

Detaljerad information om urval, svarsfrekvens och representativitet återfinns i rapportens bilaga.

Eftersom bortfall i skolundersökningar generellt tenderar att vara kopplat till elevfrånvaro riskerar resultaten i övrigt att i någon mån underskatta olika tecken på ohälsa och tvärtom överskatta engagemang i såväl skolfrågor som vidare samhällsfrågor.

Om resultatredovisningen

Rapportupplägget speglar övriga lokala Lupp-rapporter från GR, FoU i Väst. Resultaten presenteras i sammanfattad form, för att underlätta jämförelser mellan svarsgrupper och mellan kommuner.

Resultaten i rapporten redovisas genomgående uppdelat på kön⁷. Tjörns resultat jämförs samtidigt med ett "GR-snitt" baserat på resultaten från samtliga nio kommuner i Göteborgsregionen som genomfört Lupp i åk8⁸. Genomsnittet avser resultatet i en genomsnittlig "GR-kommun" oavsett hur många ungdomar som bor i

⁷ Den (1) ungdom som har svarat "annan könstillhörighet" ingår i resultatredovisningen av samtliga.

⁸ Ale, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund och Tjörn

kommunen, det vill säga kan sägas vara en referenspunkt utifrån ett verksamhetsperspektiv.⁹

Nästan samtliga redovisade frågor och resultat från Lupp 2020 jämförs med Tjörns resultat från Lupp 2017. I de fall frågor och svarsalternativ är jämförbara ingår även 2013 och 2011 års Lupp-resultat.

Därutöver redovisas resultaten nedbrutna på åtta övergripande boendeområden i kommunen:

- Skärhamn; Rönnäng/Fagerfjäll¹⁰/Bleket/Klädesholmen/Åstol/Dyrön
- Myggenäs/Askerön
- Hjalteby/Höviksnäs/Hakenäset
- Källekärr
- Klövedal/Kyrkesund.

Svarsalternativen är desamma som i Tjörns enkät 2017 men indelningen 2020 skiljer sig något från den i resultatredovisningen 2017¹¹. Antalet enkätsvar per område 2020 varierar mellan 17 och 32 svar (se bilagans tabell 1).

⁹ Alternativet är att redovisa resultatet för en *genomsnittlig ungdom* i kommunerna sammantaget, där resultatet i större kommuner, med fler invånare, får större genomslag än resultatet i mindre kommuner. Genomsnittet som redovisades i Lupp-rapporterna 2017 och 2013 är av detta slag. Att det är olika kommuner som har ingått olika år är också en orsak till att "GR-snittet" inte kan jämföras över tid

¹⁰ Fagerfjäll ingick som ett eget svarsalternativ i enkäten.

¹¹ Fagerfjäll samt Klövedal/Kyrkesund redovisades i 2017 års resultatrapport i en restgrupp "annat område/kommun".

Sammanfattade resultat

Lupp 2020 i Tjörn visar till exempel att...

- Ungefär var femte åk8-elev på Tjörn tycker att det finns för lite att göra på fritiden och ungefär lika många saknar fritidsaktiviteter där de bor.
- Var tredje åk8-elev är medlem i en förening (en lite större andel än GR-snittet).
- Jämfört med 2017 är fler av åk8-eleverna 2020 nöjda med både skolundervisningen och möjligheten till stöd vid behov och fler trivs i skolan.
- ...samtidigt är det bara ungefär hälften av åk8-eleverna som uppger att de *alltid* är trygga i skolan – av tjejerna gäller det bara var tredje.
- Många åk8-elever vill vara med och bestämma i olika skolfrågor – men det är väsentligt färre som upplever att de får göra det.
- Nästan hälften av åk8-eleverna uppger att de vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen (tjejer i lite högre grad än killar) – men bara 18 procent tror att de har möjlighet att själva föra fram åsikter till beslutsfattare.
- Nästan två av tre åk8-elever uppger att de känner till rättigheterna i barnkonventionen (en lite större andel än GR-snittet) – men bara ungefär hälften av dessa svarar att de vet vad barnkonventionen innebär i praktiken.
- Tre av tio åk8-elever uppger att de under det senaste halvåret blivit utsatta för brott eller hot om brott (var tredje kille och var fjärde tjej) – och fyra av tio upplever otrygghet i vardagsmiljön (varannan tjej, drygt var fjärde kille).
- Den självskattade hälsan hos åk8-tjejerna har minskat successivt sedan den första mätningen 2011, medan den är stabil hos killarna. 2020 uppger bara drygt hälften av tjejerna att de mår åtminstone ganska bra (och bara var femte svarar *mycket* bra). Det vanligaste regelbundna hälsobesväret är stress men även sömnproblem och huvudvärk anges av minst var fjärde tjej.
- 12 procent av åk8-eleverna uppger att de dricker alkohol minst någon gång i månaden och 7 procent att de har provat narkotika, en större andel än 2017.
- Ungefär var fjärde åk8-elev hade ett sommarjobb senaste sommaren – dock dubbelt så många killar som tjejer.
- Drygt 80 procent av åk8-eleverna räknar med att de kommer att läsa vidare på gymnasiet (direkt eller senare) – det gäller både tjejer och killar.
- Ungefär var femte åk8-elev uppger, hösten 2020, att livet som helhet blivit (lite eller mycket) sämre jämfört med hur det var före corona-pandemin – tjejer dock i mycket högre grad än killar. Hos både tjejer och killar är det möjligheten till extrajobb/sommarjobb som flest tycker har försämrats. En del uppfattar dock att delar av livet har förändrats till det bättre.

Mer detaljerade resultat återfinns i rapportens diagramdel. Resultaten från samtliga temaområden sammanfattas mer utförligt i följande avsnitt.

Fritid

Ungefär var femte åk8-elev på Tjörn tycker att det finns för lite att göra på fritiden. Detta gäller tjejer i högre grad än killar, en könsskillnad som finns även i andra GR-kommuner. Könsskillnaden är dock större än tidigare, i första hand på grund av att Tjörns killar är mindre kritiska 2020 än tidigare är. Inom kommunen är kritiken mot fritidsutbudet vanligast bland åk8-eleverna som bor i Skärhamn (låg över kommunsnittet även 2017).

Ungefär lika många tycker att det saknas fritidsaktiveter där de bor. Hos såväl killar som tjejer är andelen mindre än 2017, men skillnaden är störst hos killarna, vilket har bidragit till att ta bort den könsskillnad som fanns 2017. Andelen är även i detta fall störst hos Skärhamn-ungdomarna, men här med nästan samma andel för dem i Klövedal/Kyrkesund. Totalt sett speglar Tjörns andel GR-snittet.

Ungefär två av tre åk8-elever medlemmar i någon förening, det gäller såväl tjejer som killar. Andelen är något större än 2017 – och Tjörns andel 2020 är något större än GR-snittet (66 mot 61 procent). Inom Tjörn är andelen föreningsmedlemmar minst i Skärhamn (motsvarade kommunsnittet 2017).

På frågan hur nöjd eller missnöjd man är med fritiden ligger resultaten strax över GR-snittet. 94 procent av Tjörns åk8-elever svarar att de är ganska eller mycket nöjda, nästan samtliga killar och en något mindre andel tjejer. För killarna är andelen något större än 2017. Inom Tjörn är andelen nöjda minst bland eleverna i Källekärr.

Nästan alla svarar att de är ganska eller mycket nöjda när det gäller kompisar (strax över GR-snittet), en liten ökning sedan 2017.

För en del ungdomar sätter ekonomin gränser för aktiviteterna: 6 procent av åk8-eleverna beskriver upprepade erfarenheter av att inte kunna göra eller köpa något "som många andra i din ålder gör eller köper för att din familj inte haft råd", nära en halvering jämfört med 2017 (då andelen var större bland tjejer). Källekärr står för störst andel erfarenheter av detta slag. Totalt motsvarar Tjörns resultat ungefär GR-snittet. Resultaten visar även en mindre andel åk8-elever 2020 än 2017 som oroar sig för sina föräldrars ekonomi, även 2020 dock i högre grad tjejer än killar.

Skolan

På frågan om vad de tycker om skolundervisningen svarar 85 procent av åk8-eleverna att den är ganska eller mycket bra, det gäller killar likväl som tjejer. Andelen är lite mindre som är nöjda med möjligheten att få hjälp eller stöd vid behov, här handlar det om ungefär 75 procent, med en något större andel killar än tjejer. I båda fallen är andelen nöjda elever större 2020 än 2017. Resultaten 2020 speglar i huvudsak GR-snittet. De skillnader som finns mellan boendeområdena är inte entydiga för båda de två frågorna. Andelen som är nöjda med möjligheten till hjälp/stöd vid behov är störst bland åk8-eleverna som bor i Källekärr och minst i de två områdena Rönnäng/Fagerfjäll/Bleket/Klädesholmen/Åstol/Dyrön och Hjalteby/Höviksnäs/Hakenäset (utan likheter med 2017).

Ungefär tre av fyra åk8-elever uppger att de trivs med stämningen i skolan, men bara ungefär två av tre tjejer, ett könsmonster som avspeglas i GR-snitten och även i Tjörns resultat 2017. Fler trivs dock 2020 än 2017 bland både tjejer och killar. Bland åk8-eleverna som bor i Hjalteby/Höviksnäs/Hakenäset svarar nästan alla att de trivs (åtminstone "till stor del").

Bara ungefär hälften av åk8-eleverna uppger att de *alltid* är trygga i skolan, och bland tjejer gäller det bara var tredje. Könsskillnaden är större bland Tjörns elever jämfört med GR-snittet, i första hand till följd av en större andel trygga Tjörn-killar, en andel som också är större än 2017. År 2020 är andelen som uppger att de alltid är trygga i skolan minst bland de som bor i Källekärr och Myggenäs/Askerön (2017 låg dessa områden ungefär på kommunsnittet).

På frågan om hur nöjd eller missnöjd man är med skolan svarar 80 procent av åk8-eleverna att de är ganska eller mycket nöjda, en lite större andel killar än tjejer (ett könsmonster som framträder svagt även i GR-snittet). För tjejerna är andelen något mindre jämfört med 2017.

Det finns ett utbrett intresse för att vara med och bestämma i olika skolfrågor. Det gäller allra mest hur man arbetar och skolmaten, som 80 procent uppger att de vill vara med och bestämma om. Mellan 70 och 74 procent ger motsvarande svar beträffande läxorna, schemat, proven och vad de får lära sig, och grovt räknat 60 procent ifråga om skolmiljön inne och ute. Minst utbrett intresse för att påverka, inom de områden som enkätfrågan täcker, gäller skolans regler, men det delas ändå av hälften.

Det är dock väsentligt färre som upplever att de får vara med och bestämma om dessa saker. Denna typ av "inflytandegap" är störst ifråga om maten, schemat och läxorna. Minst gap, relativt sett, gäller arbetsformer och vad de får lära sig. Gapet är även förhållandevis litet gällande reglerna och skolmiljön, men i detta fall beror det i högre grad på ett lite mindre utbrett intresse för frågan.

Den här typen av inflytandegap är inget nytt eller unikt för Tjörn. Med fokus på dels arbetsformer, dels skolmiljön inne, kan konstateras att gapets storlek har varierat lite de fyra år som Tjörn gjort Lupp, och förändringarna gäller både andelen som uppger att de vill och andelen som upplever att de får vara med och bestämma. 2020 är inflytandegapet i dessa två frågor större hos tjejer än killar, till följd av tjejernas såväl större intresse som mindre andel som upplever att de får vara med och bestämma.

Politik och samhälle

Ungefär hälften av åk8-eleverna uppger att de vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen, lite fler tjejer än killar – ett könsmonster som syns även i GR-snittet. Andelen är dock mindre jämfört med resultaten både 2017 och 2013, hos både tjejer och killar, men ligger 2020 ändå strax över GR-snittet. Inom Tjörn är andelen intresserade störst bland ungdomarna som bor i Rönnäng/Fagerfjäll/Bleket/Klädesholmen/Åstol/Dyrön och Skärhamn (2017 låg Skärhamn under kommunsnittet).

En del ungdomar har på olika sätt gett offentligt uttryck för sina åsikter under det senaste året; det gäller ungefär var tredje ungdom (34 procent), oftare tjejer än killar. Särskilt hos tjejer är andelen väsentligt större 2020 än 2017, en förändring som handlar om internetbaserad aktivitet, att gilla eller dela inlägg om samhällsfrågor/politik på internet. Ytterligare en del ungdomar uppger att de kan *tänka sig* att göra det (12 procent), även här en större andel tjejer än killar. Myggenäs/Askerön avviker tydligast från kommunbildens, med bara 20 procent av ungdomarna som uppger att de gjort något av det som enkätfrågan täcker.

Bara 18 procent av åk8-eleverna tror sig ha ganska eller mycket stora möjligheter att själv föra fram åsikter till beslutsfattare, en något större andel killar än tjejer. Resultaten speglar i princip helt GR-snittet. Om andelen är liten är den dock större 2020 än den var 2013 och 2017 (på mer jämförbar nivå som 2011). År 2020 återfinns de mest optimistiska ungdomarna härvidlag i Klövedal/Kyrkesund och de mest pessimistiska i Myggenäs/Askerön.

I sammanhanget är det intressant att notera att bara drygt hälften av åk8-eleverna uttrycker ett ganska eller mycket stort förtroende för politiker. Det är dock väsentligt fler än 2017 (54 mot 33 procent). Andelen 2020 är något större än GR-snittet, vilket i första hand gäller en större andel hos Tjörns tjejer. Inom Tjörn är politikerförtroendet minst bland de åk8-elever som bor i Hjärteby/Höviksnäs/Hakenäset (det enda område där andelen 2020 inte är större än 2017).

Som referenspunkt kan nämnas att nära 80 procent av Tjörn-eleverna uttrycker motsvarande förtroende för vuxna i allmänhet, även detta en ökning jämfört med 2017. Det bredare vuxenförtroendet är lite mer utbrett hos killar än tjejer. Även i detta fall är Tjörns andel större än GR-snittet (här tydligast hos killarna).

I Lupp 2020 ingick en ny ordinarie fråga i enkäten¹² om ungdomarnas egna kunskaper om sina rättigheter enligt barnkonventionen samt om deras uppfattning om de flesta vuxnas kunskaper inom samma område. 30 procent av Tjörns åk8-elever svarar att de både känner till rättigheterna i barnkonventionen och vet vad de kan innebära i praktiken för egen del, ungefär samma andel hos tjejer och killar. Läger vi till andelen som uppger att de känner till rättigheterna men inte vad de innebär i praktiken fördubblas ungefär andelen: hos tjejerna växer andelen till 68 procent, hos killarna till 60 procent. Ytterligare ungefär 15 procent av eleverna svarar att de inte känner till rättigheterna och nästan var fjärde svarar att de inte alls vet vad barnkonventionen är för något (det senare gäller 30 procent av killarna). Den självskattade kunskapen är lite större hos Tjörns elever jämfört med GR-snittet.

Inte bara den självskattade kunskapen inom området är lite mer utbredd hos tjejerna än killarna utan de har även en lite mer positiv bild av de flesta vuxnas kunskap om barnets rättigheter i barnkonventionen.

Sett till Tjörns boendeområden är den självskattade kunskapen om barnkonventionen mest utbredd bland åk8-eleverna som bor i Skärhamn och Myggenäs/Askerön och minst i Rönnäng/Fagerfjäll/Bleket/Klädesholmen/Åstol/Dyrön och Hjärteby/Höviksnäs/Hakenäset.

Trygghet

Tre av tio åk8-elever beskriver att de under det senaste halvåret blivit utsatta för brott – stöld, misshandel och/eller sexuellt våld/utnyttjande – eller hot om brott. Av killarna gäller det var tredje, av tjejerna var fjärde. Killarnas andel ligger något över GR-snittets killar. Inom Tjörn är andelen störst bland invånarna i Klövedal/Kyrkesund, men det bör noteras att antalet åk8-invånare i området är förhållandevis litet. Som helhet är Tjörns resultat 2020 nästan identiskt med det 2017 (den stora förändringen mellan 2013 och 2017 ska tolkas försiktigt på grund av ändrad frågekonstruktion).

¹² Frågan har tidigare ställts i Kungsbackas Lupp-enkät 2017.

Enkätresultaten pekar vidare på att ungefär fyra av tio åk8-elever upplever otrygghet i minst någon av ett antal vardagliga miljöer. Könsskillnaden är ansenlig: ungefär varannan tjej mot var fjärde kille uppger att de sällan eller aldrig är trygga i minst en av de nio miljöer som ingår i enkätfrågan. Könsskillnaden var dock ännu lite större 2017, både till följd av en större andel otrygga killar 2020 och en något mindre andel otrygga tjejer. Resultaten 2020 är närmast en spegel av GR-snittet. Sett till Tjörns boendeområden är andelen otrygga störst bland ungdomarna i Skärhamn och minst bland dem i Klövedal/Kyrkesund.

De miljöer som flest uppfattar som otrygga är stan/centrum, kollektivtrafiken ("på buss, tåg eller liknande") och internet. Detta gäller dock i första hand för tjejer, där grovt räknat en tredjedel uppger sig vara otrygga på stan/centrum och i kollektivtrafiken och en fjärdedel på internet. För killar avviker dessa områden inte så tydligt från de övriga vardagsområden som enkätfrågan täcker, och andelen är som mest 13 procent (stan/centrum).

22 procent av åk8-eleverna uppger att de har blivit mobbade, trakasserade eller utfrysta under det senaste halvåret. 6 procent uppger att de varit utsatta under en längre period. Tjejerna framstår som mer utsatta än killarna. Hos både tjejer och killar är andelen utsatta dock halverad jämfört med 2017. Tjörns resultat 2020 är också lite mindre än GR-snittet, för både tjejer och killar. Inom Tjörn är andelen utsatta störst i Klövedal/Kyrkesund.

38 procent av åk8-eleverna uppger att de under senaste halvåret har blivit orättvist behandlade, på ett sätt så de "mått dåligt". Andelen minskar till 9 procent sett till dem som upplevt detta flera gånger. Andelen utsatta är ungefär dubbelt så stor bland tjejer som killar, ett könsmonster som syns tydligt även i GR-snittet (som ligger strax över Tjörns andel hos både tjejer och killar). Jämfört med 2017 är andelen som har utsatts under 2020 lite mindre, hos både tjejer och killar.

Hälsa och livstillfredsställelse

Ungefär tre av fyra åk8-elever beskriver sin hälsa som ganska eller mycket bra – men bara drygt hälften av tjejerna mot flertalet killar (56 mot 92 procent). Könsskillnaden är emellertid ännu större med fokus på de som beskriver sin hälsa som *mycket* bra: 21 mot 47 procent. Den självskattade hälsan hos tjejerna har minskat kontinuerligt de år som Tjörn gjort Lupp, från 2011 då andelen som svarade att hälsan var åtminstone ganska bra var 82 procent. Hos killarna har andelen varit stabilt cirka 90 procent samtliga fyra mätår.

Könsskillnaden är markant även när det kommer till rapportering av hälsobesvär. 68 procent av tjejerna uppger någon typ av regelbundet hälsobesvär – huvudvärk, magont, stress, nedstämdhet/deppighet och/eller sömnproblem – som de har haft minst flera gånger i veckan under det senaste halvåret. Motsvarande andel hos killarna är 39 procent. Tjejernas andel är något större än 2017, medan killarnas är något mindre. Hos både tjejer och killar är andelen med hälsobesvär 2020 lite mindre än GR-snittet. Inom Tjörn avviker Källekärr mest från övriga boendeområden med störst andel rapporterade hälsobesvär och minst andel som uppger en god hälsa.

Det allra vanligaste hälsobesväret är stress. Detta stämmer dock endast för tjejerna, där 60 procent uppger att de besväras av stress minst flera gånger i veckan, medan killarnas andel som har sömnproblem *relativt sett* är något vanligare (cirka 20

procent). 40 procent av tjejerna uppger att de lika regelbundet är nedstämda, deppiga eller ner, och 28–30 procent uppger sömnproblem respektive huvudvärk. Hos både tjejer och killar är magont ett relativt ovanligt besvär, men det är likväl något som 16 procent av tjejerna rapporterar att de har flera gånger i veckan, och 8 procent av killarna.

Drygt 70 procent av åk8-eleverna uppger att de tränar ("så att du blir andfädd eller svettas") flera gånger i veckan. Drygt 10 procent uppger tvärtom att hen gör det som oftast några gånger i månaden (då anger ändå enkätfrågan: "Tänk på träning både i och utanför skolan."). Denna andel är något större hos tjejer än killar, en könsskillnad som syns även i GR-snittet, som i övrigt speglar Tjörns resultat tämligen väl. Möjligen kan nämnas att andelen killar som tränar regelbundet är något mindre på Tjörn jämfört med GR-snittet, efter minskningen jämfört med 2017 – medan andelen tjejer tvärtom har vuxit särskilt jämfört med 2013. Inom Tjörn är det störst andel som uppger att de tränar flera gånger i veckan bland invånarna i Skärhamn och Myggenäs/Askerön (80–84 procent). I Källekärr och Hjärteby/Höviksnäs/Hakenäset uppger så många som var femte att de tränar max några gånger i månaden.

Ungefär 6 procent av åk8-eleverna uppger att de röker minst varje vecka, och ungefär 8 procent att de snusar. Både rökning och snusning är 2020 vanligare bland killar än tjejer. Könsskillnaden är störst beträffande snus, som fler killar använder 2020 än 2017 medan det omvända gäller bland tjejerna. Såväl rökning som snusning är något vanligare bland Tjörn-eleverna jämfört med GR-snittet. Inom Tjörn är rökning vanligast bland åk8-eleverna som bor i Hjärteby/Höviksnäs/Hakenäset och Källekärr, och samma sak gäller snusning men här är skillnaderna mellan områdena mindre.

12 procent av åk8-eleverna uppger att de minst någon gång i månaden dricker alkohol i form av starköl, starkcider, alkoläsk, vin eller sprit. 4 procent uppger att de gör det varje vecka. Andelen är större bland killar än tjejer (en könsskillnad som är mindre i GR-snittet). Det är bara killar som svarar att de dricker varje vecka. Jämfört med övriga år som Tjörn gjort Lupp är andelen som uppger sig dricka alkohol minst varje månad ungefär densamma, medan könsskillnaden har gått i olika riktningar. Folkölsdrickandet följer i princip samma mönster. Det ska beaktas att den här typen av enkätresultat, baserat på relativt små svarsunderlag, är känsliga för oseriösa svar, som kan förekomma i grupper/klasser med ganska stort genomslag på ett genomsnitt. Det finns också anledning att påminna om att bortfall på skolenkäter till följd av elevfrånvaro kan samvariera med alkohol- och droganvändning.

Flertalet åk8-elever har aldrig använt narkotika men 7 procent uppger att de har gjort det, något fler killar än tjejer. Killarnas andel är större än GR-snittet (8 mot 4 procent). Andelen är större 2020 än både 2017 och 2013. Återigen ska påminnas om att den här typen av enkätresultat är känsliga för oseriösa svar och för bortfall beroende på elevfrånvaro. Det gör det också vanskligt att tolka skillnader mellan boendeområden, som samtidigt kan ge viktiga signaler.

85 procent av åk8-ungdomarna uppger att de är ganska eller mycket nöjda med sina liv. Andelen är dock större hos killar än tjejer (91 mot 78 procent), en könsskillnad som syntes även 2017, men då på något högre nivå för både killar och tjejer. Tjörns 2020-resultat, inklusive könsmönstret, speglar GR-snittet. Inom Tjörn avviker dock Källekärr med en mindre andel än övriga områden (låg över kommunsnittet 2017).

Arbete

Ungefär var fjärde åk8-elev hade ett sommarjobb senaste sommaren. Det var dock dubbelt så vanligt bland killar än tjejer: 31 mot 16 procent. 2017 var andelen 30 procent för såväl killar som tjejer. Könsskillnaden 2020 syns även i GR-snittet men är större i Tjörn, där både killar och tjejer jobbade i större utsträckning. Inom Tjörn bidrar de boende i Klövedal/Kyrkesund och Källekärr tydligast med att dra upp kommunsnittet. Sett till Tjörn som helhet uppger för övrigt ungefär var tionde åk8-elev att hen sökt men inte fått något sommarjobb.

Framtid

83 procent av åk8-eleverna räknar med att de kommer att läsa vidare på gymnasiet (frågan anger "direkt eller senare"). Det finns ingen könsskillnad, och hos både tjejer och killar är andelen lite större än 2017. 2020 är andelen totalt precis densamma som GR-snittet. Inom Tjörn är den här framtidsbilden mest utbredd bland eleverna som bor i Klövedal/Kyrkesund.

Ungefär nio av tio åk8-elever ger uttryck för en ganska eller mycket positiv framtidssyn, något större andel killar än tjejer (94 mot 88 procent), ett resultat som speglar GR-snittet väl. Inom Tjörn är andelen minst bland invånarna i Källekärr och i Skärhamn (båda områden var i nivå med kommunsnittet 2017). Sett till kommunen som helhet är största skillnaden jämfört med 2017 en något större andel framtidspositiva killar.

Konsekvenser av Corona-pandemin

I Lupp 2020 ingick en särskild fråga om hur ungdomarna såg på sitt liv i olika avseenden jämfört med hur det var före pandemin. När det gäller "livet som helhet" uppger ungefär var femte åk8-elev att det blivit lite eller mycket sämre, en lite mindre andel än GR-snittet. Däremot är könsskillnaden lite större i Tjörn med 29 procent av tjejerna som svarar att det blivit sämre mot 8 procent av killarna (GR-snittet ger 34 respektive 13 procent). Inom Tjörn är bilden minst negativ i svaren från invånarna i Myggenäs/Askerön.

Den generella könsskillnaden syns, eller åtminstone anas, beträffande samtliga de livsområden som täcks av enkätfrågan, där tjejerna har en mer negativ upplevelse än killarna. Det område där flest både tjejer och killar upplever försämringar är möjligheten till extrajobb/sommarjobb: totalt sett gäller det nästan hälften av eleverna – mer än hälften av tjejerna och en tredjedel av killarna. Därefter är rangordningen fritiden, skolsituationen, psykiska hälsan, livet som helhet, fysiska hälsan, kompisumgänget, familjerelationen och familjens ekonomi – från 29 ned till 12 procent.

En del uppfattar tvärtom att delar av detta har förändrats till det bättre. Allra störst är andelen som svarat att det blivit lite eller mycket bättre när det gäller kompisumgänget, familjerelationen och livet som helhet, 17–18 procent.

Slutord

I sammanfattningar av enkätresultat försvinner lätt enskilda ungas uppfattningar och erfarenheter i "medelvärdets skugga", såväl de mer positiva som de mer negativa. Det är viktigt att resultaten från enkäten används som ett dialogunderlag och aldrig som en sanning som gäller alla ungdomar.

I tolkningar av ett enkätresultat är det alltid klokt att ställa sig frågan: Skulle resultatet vara detsamma om alla hade besvarat frågan? Det finns också anledning att vara källkritisk, exempelvis när det gäller resultat om alkohol- och droganvändning där det kan förekomma oseriösa inslag bland svaren.

I diskussioner om enkätresultat finns också risken att goda exempel från ungas vardag tappas bort när fokus naturligt riktas på problem som behöver åtgärdas. Även positiva resultat och erfarenheter behöver lyftas fram och tas tillvara i ett utvecklingsarbete.

Det är viktigt att betona att resultaten från Lupp 2020 är *ett* underlag att utgå från i ett sådant arbete. Andra kunskapskällor behövs för att ge en rikare bild av verkligheten. Inte minst behöver ungdomarna bjudas in i dialogen. Deras medverkan och tolkningar behövs för att hitta relevanta och konkreta svar på de viktiga frågor som enkätresultaten väcker.

I ett långsiktigt utvecklingsarbete för och tillsammans med kommunens ungdomar är Lupp-enkäten ett etablerat redskap för att kartlägga och följa ungas livssituation. Värdet av en enkät växer med möjligheten till relevanta referenspunkter. Lupp-samarbetet inom Göteborgsregionen gör det möjligt att jämföra Tjörns resultat med grannkommunernas. Ännu viktigare är att Tjörns långsiktiga arbete med Lupp gör det möjligt att följa utvecklingen av ungas livssituation över tid. Hösten 2023 är planen att de kommuner i Göteborgsregionen som genomför Lupp-undersökningen gör det närmast. Då blir det kanske möjligt att se hur situationen för Tjörns ungdomar har förändrats framöver.

Bilaga

Tabell 1. Svarsfrekvensen i olika grupper, årskurs 8

		Antal enkätsvar ¹	Antal elever	Svarsfrekvens i procent
	Samtliga	165	189	87
Skola	Bleketskolan	60	73	82
	Häggvallskolan	105	116	91
Kön	Killar	80	98	82
	Tjejer	82	91	90
	Annan könstillhörighet	1	-	-
	Ej svar	2	-	-
Boende-område ²	Skärhamn	32	40	80
	Rönnäng/Fagerfjäll/Bleket/Klädesholmen/Åstol/Dyrön	27	34	79
	Myggenäs/Askerön ²	20	35	57
	Hjälteby/Höviksnäs/Hakenäset	30	28	>100
	Kållekärr	26	32	81
	Klövedal/Kyrkesund	17	18	94
	Annat område i kommunen ²	11	0	-
	Annan kommun ³	1	2	50
	Ej svar	1	-	-

Kommentarer:

¹ Fyra inkomna enkätsvar har tagits bort ur datafilen distribuerad från MUCF, som alla bedömts vara uppenbart oseriösa svar (avstämmt med projektgruppen i Tjörns kommun).

² Svartsfrekvenser per boendeområde är, generellt sett, underskattningar till följd av att relativt många elever besvarat enkätfrågan med "annat område", det vill säga annat än övriga svarsalternativ som urvalsinformation är klassificerad utifrån. Det kan bland annat gälla ungdomar som bor på Mjörn, vilket även kan bidra till att förklara den till synes låga svartsfrekvensen för området Myggenäs/Askerön, där Mjörn-Invånare ingår i urvalsuppgiften.

³ Tre elever besvarade kommunfrågan med en annan kommun än Tjörn; två av dessa har dock svarat med ett boendeområde på Tjörn. En förklaring kan vara att man växlar hos föräldrar med olika hemkommun.

Tabell 2. Skola, kön och boendeområde i enkätsvaren jämfört med elevurvalet, årskurs 8

		Enkätsvaren	Urvalet	Differens (procentenheter)
Skola	Bleketskolan	36	39	-3
	Häggvallskolan	64	61	3
	Summa procent	100	100	
	Antal personer	165	189	
Kön	Killar	49	52	-3
	Tjejer	51	48	3
	Summa procent	100	100	
	Antal personer	162 ¹	189	
Boende- område	Skårhamn	21	21	0
	Rönnäng/Fagerfjäll/Bleket/ Klädesholmen/Åstol/Dyrön	18	18	0
	Myggenäs/Askerön ²	13	19	-5
	Hjälteby/Höviksnäs/Hakenäset	19	15	4
	Kållekärr	17	17	0
	Klövedal/Kyrkesund	11	10	1
	Annan kommun	1	1	0
	Summa procent	100	100	
Antal personer	153 ³	189		

Kommentarer:

¹ Exkluderar de svars personer som angivit annan könstillhörighet.

² Exkluderar den (1) svars person som inte besvarat frågan om boendeområde samt de 11 som svarat "annat område" och därmed inte är möjliga att klassificera enligt urvals informationen.

Resultatdiagram